

streekplanning en ruimtelijke ordening

Ir. R.M. Th. Adriaansens,

Direkteur Provinciale Planologische Dienst
voor Zeeland

Zoals ook elders in Nederland, heeft ook in Zeeland de Ruimtelijke Ordening als zodanig geleidelijk aan een ander accent gekregen.

Dit moest ook wel omdat inmiddels duidelijk is geworden dat de potenties van deze provincie zo groot zijn dat de in het verleden structureel optredende stagnaties en de daaruit voortvloeiende expulsie geleidelijk aan is omgeslagen naar een op sommige gebieden welhaast stormachtige groei.

Een meer statisch ingestelde planning gericht op een zekere vorm van eindplanning evolueert naar een dynamische planning waarbij de procesmatige ontwikkeling van de Ruimtelijke Ordening hoofddaccent gaat krijgen.

Deze evolutie in het denken vindt zijn weerspiegeling in de streekplannen zoals die in de loop der jaren voor delen van de provincie tot stand zijn gekomen. Momenteel zijn streekplannen vastgesteld voor Midden-Zeeland, Schouwen-Duiveland en West Zeeuwsch-Vlaanderen terwijl een plan voor Oost Zeeuwsch-Vlaanderen in procedure is.

Het meer procesmatig gerichte denken heeft er toe geleid dat geleidelijk aan ook de omgrenzingen van de streekplangebieden moesten worden bijgesteld. De ontwikkeling in het Sloegebied heeft niet alleen gevolgen voor Walcheren maar evenzeer voor Zuid-Beveland en de groei van Kapelle moet in samenhang gezien worden met de ontwikkelingen in Goes. Nu gaan de gedachten uit naar een driedeling (zie fig. 1).

(1) Zeeland Noord, het gebied gelegen in het centrale deel van de delta, het gebied waar landbouw en recreatie het inrichtingspatroon moeten bepalen. Het beleid voor dit deel van de provincie is gericht op het respekteren van de openheid van het gebied en het handhaven van de gegeven kwaliteiten.

(2) Midden-Zeeland omvat het gebied dat de noordelijke oevers van de Westerschelde omzoomt. Naast de dynamische ontwikkelingen in en rond Vlissingen, Middelburg en Goes mede geënt op een verdere uitbreiding van het industriële potentieel in het Sloegebied, vormen landbouw, visserij en recreatie de belangrijke pijlers. Voor de recreatie ligt het accent uiteraard op de Walcherse kust en het Veerse Meer, terwijl de mogelijkheden voor de

gebieden langs de Oosterschelde — afhankelijk van het te kiezen afsluitingsmodel — in studie zijn genomen. Een formele herziening van het streekplan Midden-Zeeland waarbij het oorspronkelijke gebied is uitgebreid met het grondgebruik van de gemeente Reimerswaal (de z.g. hals van Zuid-Beveland) is in bewerking genomen.

(3) Zeeuwsch-Vlaanderen omvat de beide streekplangebieden West- en Oost Zeeuwsch-Vlaanderen. Het spreekt voor zich dat, nu het streekplan Oost Zeeuwsch-Vlaanderen eerst onlangs in procedure is gebracht, de samenvoeging van beide streekplangebieden eerst zal plaatsvinden wanneer een herziening van een van de streekplannen noodzakelijk is geworden.

Hebben de streekplangebieden Midden-Zeeland en Zeeuwsch-Vlaanderen beide gemeen dat zij de Westerschelde omzomen, — de door deze zeearm geboden specifieke mogelijkheden voor op de scheepvaart georiënteerde industriële ontwikkelingen binden meer dan dat zij scheiden — de eigen aard van het Zeeuwsch-Vlaamse gebied en vooral de verbondenheid met de ontwikkelingen in het aangrenzende Belgische gebied hebben er toe geleid dat voor de toekomst voorkeur is gegeven aan twee afzonderlijke streekplannen.

Zeeuwsch-Vlaanderen.

Zeeuwsch-Vlaanderen heeft van oudsher een wat bijzondere positie bekleed in het Zeeuwsch patroon. Het gebied is nogal eens het strijdtonel geweest tussen Noord en Zuid; de vele linies, bolwerken en de wallen rond verschillende stadjes zijn daarvan de stille getuigen (fig. 2). Dat zij tot in onze tijd bewaard zijn gebleven mogen wij nu als een gelukkig feit ervaren, het is tevens een bewijs dat de ontwikkelingen hier niet te onstuimig zijn geweest.

Werd de isolatie van de Zeeuwsche eilanden vooral door de Delta-werken geleidelijk opgeheven, de Westerschelde bleef een barrière voor de relaties tussen Zeeuwsch-

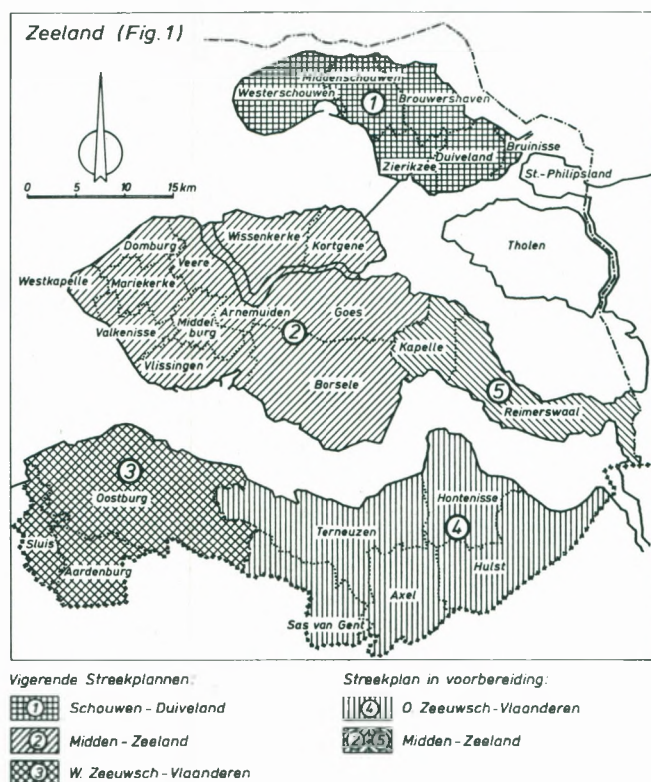

Fig. 2 : Wallen rond Hulst.

Archief PPD van Zeeland.

Vlaanderen en het andere deel van Zeeland z.g. van Nederland. De oriëntatie op het Belgische buurland is daardoor uiteraard groter, zij het dat op allerlei gebied de grens nog degelijk als een barrière blijkt te functioneren. Een eigen vaste oeververbinding heeft dan ook steeds hoog op het Zeeuwsche verlanglijstje gestaan. Hoewel de nationale ekonomie er niet zo rooskleurig bijstaat, lijken de realiseringkansen nu niet geheel uitgesloten.

In dit overwegend agrarische gebied met een relatief kleine bevolking (Oost en West Zeeuwsch-Vlaanderen tellen resp. ca 79.000 en 25.000 inwoners (fig. 3) worden de problemen beheerst door de vraag op welke wijze de ontwikkelingen van de bestaansbronnen ook voor de toekomst de gewenste welvaart voor de bevolking kunnen verzekeren. Eigen voorzieningen op het gebied van de verzorging maken het dringend gewenst dat de bevolking in omvang — zij het in bescheiden mate — blijft toenemen. Voor Oost Zeeuwsch-Vlaanderen is dat als essentiële doelstelling geformuleerd en in het in ontwerp zijnde streekplan verwerkt. De vraag is nu of de industriële bedrijvigheid, gekoncentreerd langs het Kanaal van Gent naar Terneuzen, zich zo kan ontwikkelen dat het aantal benodigde arbeidsplaatsen afgeleid van de taakstellende bevolkingsgroei, kan worden gerealiseerd. Bovendien zal meer variatie in werkgelegenheid geen kwaad kunnen teneinde vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. Momenteel overheerst de Chemie (en dan vooral Dow Chemical Terneuzen) in sterke mate.

Het beleid is er op gericht deze ontwikkelingen langs het Kanaal alle kansen te geven. Niet iedereen heeft

hieromtrent echter al te hoge verwachtingen. Want hoewel de mogelijkheden tot industriële expansie reeds lang aanwezig zijn, vinden de ontwikkelingen slechts zeer geleidelijk plaats. De zeer slechte kwaliteit van het water staat bijv. benutting als koelwater in de weg. De konkurrentie van het nabijgelegen Gentse Havengebied zal eveneens niet positief hebben gewerkt.

Het is dan ook daarom dat voor Zeeuwsch-Vlaanderen tevens is gezocht naar een alternatief dat wel concurrerend kan werken, uitgaande van de specifieke mogelijkheden die dit gebied te bieden heeft : ontwikkeling van de zeehavenindustrie. De plaatskeuze waar deze ontwikkeling zou moeten worden geprojecteerd bleek niet eenvoudig. In de zestiger jaren, toen Zuid-West Nederland werd belegd met zeehaventerreinen van tienduizenden hektaren is gekozen voor een situatie nabij Ossensisse, gelegen tussen Kloosterzande en Terneuzen (zie bijv. het z.g. paarse boekje : ' De ontwikkeling van Zuid-West Nederland ').

Hoewel men het binnen de provincie nog niet eens is over de vraag of zeehavenindustrie voor dit gebied nu wel zo gewenst is, bestaat inmiddels op een punt wel eenstemmigheid : de aantasting van het gebied door industriële projekties nabij Ossensisse is onaanvaardbaar groot. Als enig alternatief wordt gezien : aansluiting te zoeken bij de ontwikkelingen die in België op de linker Schelde-oever plaats vinden. Door een combinatie met het geprojecteerde Baalhoekkanaal, dat op zich al als een niet te onderschatten ingreep in het gebied moet worden beschouwd, kan de aantasting van het gebied zoveel mogelijk worden beperkt (fig. 4).

Naar ernstig overleg.

Uit het bovenstaande komt nadrukkelijk naar voren dat, wil men een voor de streek optimale ontwikkeling voorstaan, de Rijksgrenzen niet meer die rol mogen spelen zoals dat in het ook recente verleden gebruikelijk was. De streek is slechts gediend met een zorgvuldige onderlinge afstemming van de plannen aan weerszijden van de grens. In dit verband speelt het overleg in het kader van de Benelux Economische Unie een belangrijke rol.

Als proefobject voor de gehele Belgisch-Nederlands-Luxemburgse grenzen wordt voor het grensgebied West waaronder voor wat Nederland betreft geheel Zeeuwsch-Vlaanderen valt, in gezamenlijk overleg een struktuurschets voorbereid 'alsof er geen grenzen zouden bestaan'. Het werk vordert slechts langzaam wat ook niet zo verwonderlijk is, gezien de principieel verschillende wetgeving op het gebied van de Ruimtelijke Ordening in beide landen en de daarop gebaseerde werkwijze, gezien ook het feit dat de ontwikkelingen van de havens Antwerpen, Gent en Zeebrugge hierin een plaats zullen moeten vinden.

Op grond van de inzichten, welke voor een belangrijk deel zijn vastgelegd in de Gewest- en de Streekplannen zal moeten worden gezien op welke wijze een hoofdstructuur voor het totale gebied kan worden vastgelegd. Het spreekt overigens voor zich dat het opstellen van een optimale struktuurschets nog niet betekent dat e.e.a. ook daadwerkelijk zal worden gerealiseerd; daarvoor is de politieke bereidheid van de verantwoordelijke bestuurders essentieel.

Naast de opstelling van de struktuurschets vindt inmiddels ook overleg plaats over de streek- en gewestplannen die aan weerszijden van de grens in procedure worden gebracht. Het ontwerp-streekplan Oost Zeeuwsch-Vlaanderen zal binnen afzienbare termijn in het overleg van de BEU aan de orde worden gesteld.

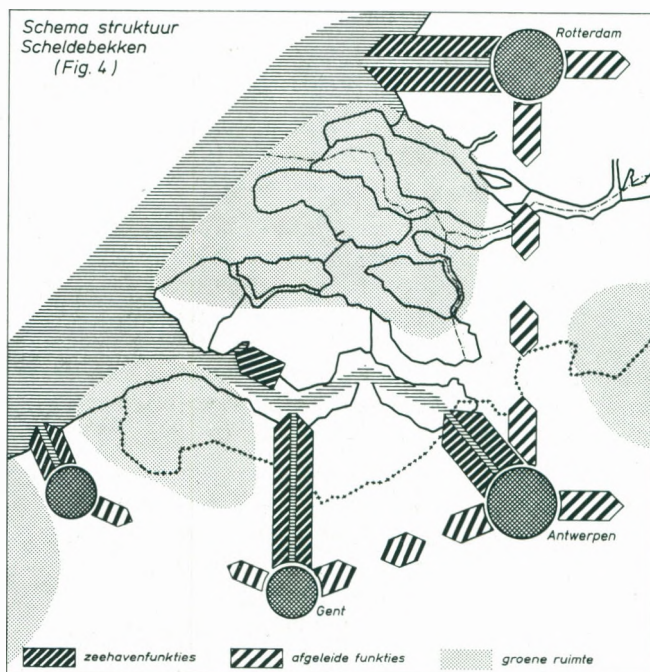
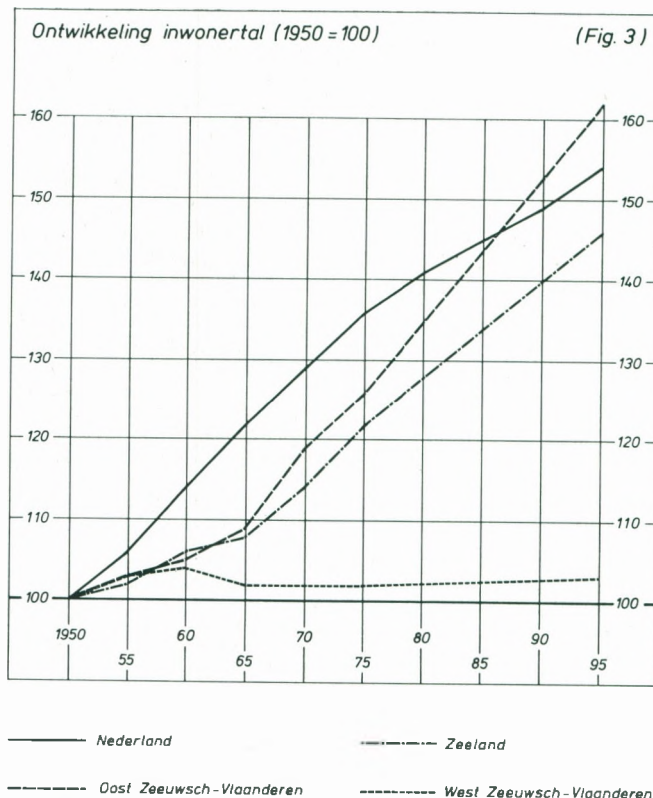
In het navolgende zal tenslotte een kort overzicht worden gegeven van de belangrijkste problemen welke in Oost en West Zeeuwsch-Vlaanderen spelen (zie fig. 5).

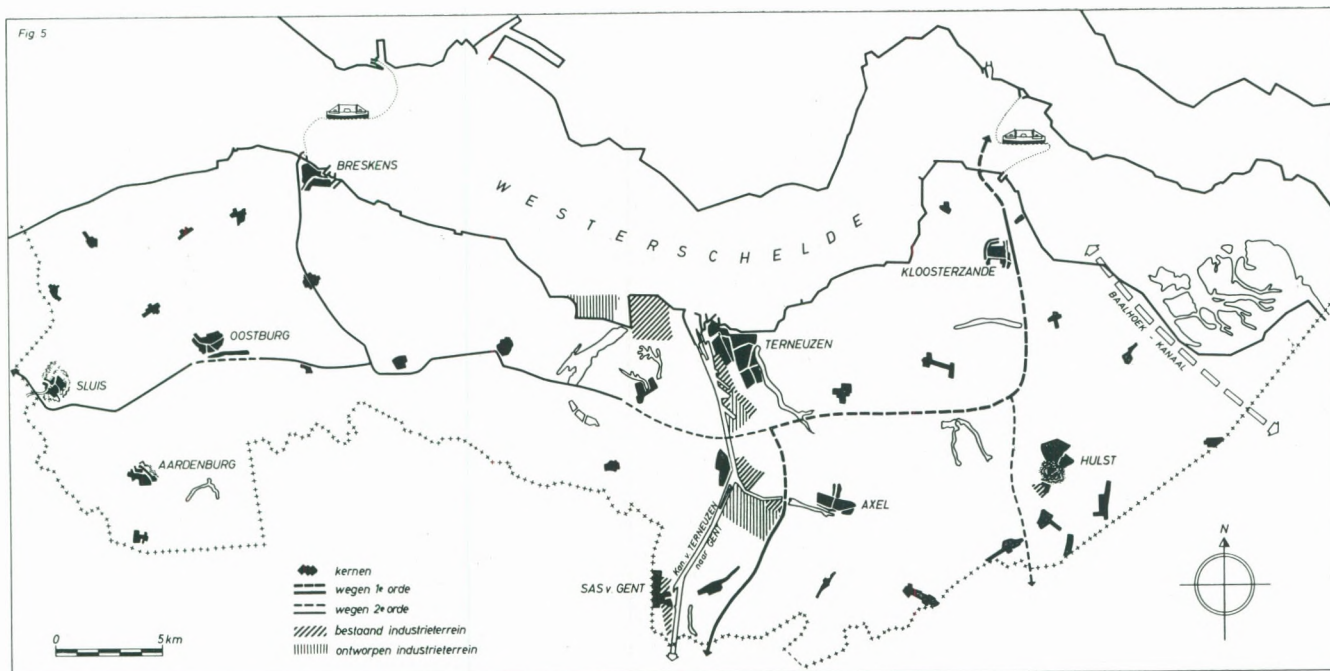
Streekplan West Zeeuwsch-Vlaanderen.

West Zeeuwsch-Vlaanderen, waarvoor het streekplan door de provinciale staten in 1969 is vastgesteld, wordt gekenmerkt door een overwegend landelijk karakter, gelegen tussen de grotere centra Terneuzen, Vlissingen-Middelburg, Brugge en Gent. Buiten de landbouw en in zekere zin de recreatie beschikt het gebied niet over expanderende bestaansbronnen van betekenis.

Dit heeft ertoe geleid dat de omvang van de bevolking in de laatste decennia nauwelijks is toegenomen. Bedroeg deze in 1931 24.332 personen, in 1973 werden er hier 25.227 geteld. Een duidelijk expulsiegebied waardoor weliswaar de gaafheid van het gebied als geheel in stand kon worden gehouden maar waardoor de problemen in vooral de kleinere kernen steeds sterker voelbaar werden.

In het streekplan zijn de recreatie en de landbouw als belangrijkste functies voor dit gebied onderkend, terwijl in beperkte mate het gebied een woonfunctie kan vervullen ten behoeve van de werkers in Oost Zeeuwsch-Vlaanderen. De indruk bestaat dat deze functie geleidelijk aan wat meer accent heeft gekregen hetgeen op zich niet

zo verwonderlijk is indien men bedenkt dat de Braakman de relaties tussen Oost en West in sterke mate heeft bemoeilijkt totdat deze rivierarm in 1952 werd ingepolderd.

Verwacht mag worden dat de woonfunctie van vooral de in het oostelijk deel van dit gebied gelegen kernen geleidelijk aan wat zal kunnen toenemen.

Voor het westelijke deel wordt de problematiek vooral beheerst door de vraag op welke wijze de recreatieve ontwikkelingen langs de kust zo kunnen worden beheerst, dat zowel voor de rekreant als voor de eigen bevolking een zo aanvaardbaar mogelijk klimaat ontstaat. Extra aandacht verdient de landschappelijke inpassing van de verschillende verspreid en willekeurig gegroeide kampeerterreinen, die voorshands nog agressief en onverzorgd de streek beheersen.

Ten aanzien van de leefbaarheid van de kernen kan worden gekonstateerd dat deze op verschillende plaatsen in het gedrang dreigt te geraken, eensdeels doordat het tweede woningbezit in bepaalde kernen onrustbarend toeneemt, en anderzijds doordat de groei zo gering is, dat zelfs de primaire voorzieningen als school en winkel verloren dreigen te gaan.

Streekplan Oost Zeeuwsch-Vlaanderen.

De bevolkingsontwikkeling liet reeds zien dat de perspectieven voor dit deel van de provincie anders zijn. Naast de gestage groei van Hulst is vooral de uitbouw van Terneuzen hieraan debet. De activiteiten langs het Kanaal van Gent naar Terneuzen nemen geleidelijk aan toe maar vooral de vestiging van Dow-Chemical betekende een grote impuls voor het gebied. Zoals gesteld wordt een verdere uitbouw van de industriële bedrijvigheid langs het Kanaal voorzien, logischerwijze aansluitend op de ontwikkelingen nabij Gent. Bijzondere zorg zal moeten worden besteed aan de positie van de nabijgelegen kernen

Sas van Gent (letterlijk onder de rook van Zelzate), Axel, Sluiskil en Terneuzen in verband met de optredende milieubelasting.

Het oostelijk deel heeft nog in overwegende mate een agrarische signatuur. Aan een beïnvloeding door de Antwerpse Linkerschelde-oever projecten valt echter niet te ontkomen. Het zal zaak zijn er voor te waken dat de leefbaarheid van de kernen langs de grens op korte afstand gelegen van de toekomstige industrie geen geweld wordt aangedaan. De problemen op het vlak van de milieuhygiëne, de risico's bij calamiteiten en de visuele hinder zullen opgelost moeten worden.

Een expansieve groei van deze kernen moet onaanvaardbaar worden geacht. Het imposante natuurgebied 't Land van Saeftinge' dient zijn waarde te behouden. Mede daarom is geopteerd voor een tracékeuze ten behoeve van het Baalhoekkanaal dat dit gebied zo veel mogelijk respecteert. Hoe ook bekeken het Baalhoekkanaal betekent een rigoureuze ingreep in de structuur van het gebied, waarvan de baten voor de streek minimaal zo niet nihil moeten worden geacht. De Belgische belangen lijken hier de doorslag te geven. Daar behoeven op zich geen bezwaren tegen te bestaan in het licht van hetgeen eerder is gesteld omtrent de gezamenlijke aanpak van de grensgebiedproblemen, mits bij de industriële expansie voldoende rekening wordt gehouden met de bewoners van de streek en mits het kanaal een eventuele ontwikkeling op Nederlands grondgebied niet zou blokkeren.

Het verlies van kostbare goedverkavelde landbouwgrond blijft bij de keuze voor een binnendijs tracé een wat zwaar te verteren zaak.